

Pismo uredništvu/Letter to the editor

PREDPISOVANJE ZDRAVIL V LETU 2000

Jurij Fürst

Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, Miklošičeva 24, 1000 Ljubljana

Na slovenskem trgu je od 1942 zdravil, ki imajo dovoljenje za promet in so registrirana za izdajo na recept (režim izdaje Rp, Rp/Spec, HRp, BRp), na pozitivno listo uvrščenih 1041 (54%) in na vmesno 250 (13%). Razvrščenih aktivnih substanc je 550, na pozitivni listi 331 in na vmesni 113. V letu 2000 je bilo na novo razvrščenih 112 zdravil, od tega 95 na pozitivno in 17 na vmesno listo. V lekarnah je bilo v letu 2000 izdanih 12,5 milijona receptov, kar je bilo v primerjavi s prejšnjim letom za 1,8% manj (tab. 1). Število receptov za zdravila s pozitivne in vmesne liste je bilo z 11,6 milijona za 2,6% višje. Število predpisanih receptov na prebivalca se je znižalo na 6,3. Število predpisanih škatel zdravil na prebivalca je 16,4.

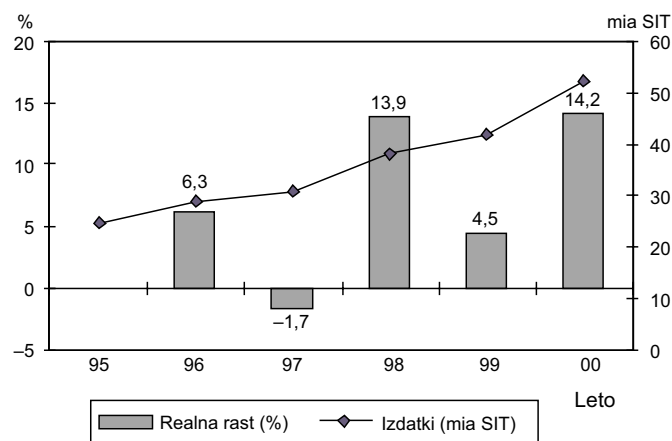
Odhodki obveznega zdravstvenega zavarovanja (OZZ) za zdravila in lekarniško dejavnost so znašali 37,3 milijarde tolarjev, kar predstavlja 15,9% odhodkov za celotno zdravstveno dejavnost. Glede na prejšnje leto so l. 2000 odhodki za zdravila in lekarniško dejavnost iz OZZ porasli nominalno za 14,4%, realno pa za 5,0%. To je glede na leto 1999, ko je realna rast znašala 4,3%, sicer ugodno. Upoštevati je namreč potrebno uvedbo DDV, ki je v celoti prešel na breme zdravstvenega zavarovanja šele spomladi l. 2000, dvig cen zdravil (15,8% - podatek statističnega urada) in dejstvo, da prihajajo na trg vse dražja zdravila. Povprečna letna realna rast javnih izdatkov za zdravila v zadnjem 5-letnem obdobju (1996-2000) je bila 3,5%. Vse večji del izdatkov za zdravila se prenaša z javnih na zasebna sredstva, kjer izdatki prostovoljnega zavarovanja za zdravila naraščajo s povprečno realno letno stopnjo 15,8% (podatek za Vzajemno v obdobju 1996-2000). Spreminja se tudi struktura predpisanih zdravil, kar kažejo tabele v nadaljevanju. V breme OZZ je v lanskem letu prešlo plačilo nekaterih zdravil, ki so jih doslej za ambulantno zdravljenje zagotavljale klinike (npr. interferon alfa in oktretid). K zdravilom pa štejemo tudi terapevtsko prehrano (ambulantna totalna parenteralna prehrana, hrana za bolnike s sondami, specifični pripravki brez fenilalanina za otroke).

Tab. 1. Podatki o izdatkih za zdravila in lekarniško dejavnost in predpisanih receptih. OZZ - obvezno zdravstveno zavarovanje; mia - milijarda; AOR - avtomatska obdelava podatkov receptov.

Izdatki za zdravila in lekarniško dejavnost	1999	2000	Indeks 00/99
Obvezno zdr. zavarovanje (mia SIT)	32,6	37,3	114
Delež v zdravstvenih dejavnostih - OZZ (%)	15,8	15,9	/
Vsa zdravila z liste - podatki AOR (mia SIT)	42,1	52,3	124
Število receptov	12.751.074	12.515.565	98
Število receptov/preb.	6,4	6,3	98
Delež receptov - P lista (%)	72	76	/
Delež receptov - V lista (%)	16	17	/
Delež receptov - nerazvrščena zdravila (%)	11	7	/
Število predpisanih škatel na prebivalca	16,8	16,4	97
Število predpisanih škatel na recept	2,6	2,6	100
Povpr. vrednost recepta - P lista	3733	4402	118
Povpr. vrednost recepta - V lista	3652	4977	136
Povpr. vrednost recepta - nerazvrščena zdr.	2563	2454	96
Povpr. vrednost škatle tovarniškega zdravila	1368	1672	122

Ocena vseh sredstev, ki so bila v lanskem letu izdana za zdravila in lekarniško dejavnost (OZZ, obe prostovoljni zdravstveni zavarovanji, vsa samoplačniška zdravila), znaša 61,5 milijarde tolarjev, kar je 30.700 tolarjev na prebivalca. Samo iz javnih sredstev (OZZ) pa je šlo za zdravila in lekarniško dejavnost 18.859 tolarjev na prebivalca.

Slika 1 kaže celotne izdatke za zdravila s pozitivne in vmesne liste v obdobju 1995-2000 in njihovo realno rast (upoštevanje rasti življenjskih stroškov). Vir je avtomatska obdelava receptov, kjer so zajeti vsi izdatki za P in V listo zdravil (poleg obveznega obe prostovoljni zavarovanji).

Sl. 1. Izdatki za zdravila s pozitivne in vmesne liste in stopnje realne rasti za posamezna leta. mia - milijarda SIT.

Naslednje tri tabele prikazujejo podatke za zdravila z zelenih in belih receptov, poslanih v avtomatsko obdelavo. Vsebujejo prvih 30 zdravil, razvrščenih po številu predpisanih škatel (tab. 2) in po izdatkih zanje (tab. 3). Tabela 4 pa kaže zdravila po generičnih imenih (mednarodna nelastniška imena, INN), razvrščena po vrednosti. V desni koloni vseh tabel je mesto, ki ga je zdravilo zasedalo leta 1999. V primerjavi s tabelami za leto 1999 (Racionalna farmakoterapija 4, april 2000) so nekatere spremembe, ki so nastale zaradi drugačnega prikaza podatkov prejšnjega leta, ki smo jih v ta namen znova analizirali (v tab. 4 DDD namesto lanskega števila škatel). Kolikor odstopajo, so letošnje vrednosti zanesljivejše. Kakovost podatkov, ki jih dobivamo iz lekarn, je čedalje boljše, vendar občasno še opažamo pomanjkljivosti. OTC podatkov v Sloveniji še ne zbiramo, kar je velika pomanjkljivost in otežuje mednarodne primerjave o porabi zdravil.

V tabeli 2 izstopa izjemen porast Sinvacora 20 × 20 mg, ki je porasel za 60%, drugi najvišji porast ima Ultop 20 × 20 mg (+21%). Rupurut je močno upadel. Vzrok je prerazvrstitev z liste. Le na tej tabeli najdemo benzodiazepinske anksiolitike. Ti so po porabi na enaki ravni kot leto poprej, vendar bi glede na njihov zmanjšan pomen pri zdravljenju psihičnih motenj

Tab. 2. Najpogosteje predpisana zdravila v letu 2000, razvrščena po številu škatel. Indeks kaže porast (padec) števila škatel v letu 2000 glede na 1999. Vrednost v milijonih tolarjev v letu 2000.

Mesto 2000	Zdravilo	Število škatel	Indeks 00/99	Vrednost (mio SIT)	Mesto 1999
1	ASPIRIN 100 tbl 20 × 100mg	624.854	102	184,0	1
2	RANITAL tbl 20 × 150mg	535.457	113	785,5	5
3	NAKLOFEN DUO kaps 20 × 75mg	528.802	109	419,7	4
4	LEKADOL tbl 20 × 500mg	517.583	125	216,2	6
5	OLIVIN tbl 20 × 10mg	431.573	81	644,9	3
6	ENAP 10 tbl 20 × 10mg	402.185	105	603,4	8
7	ENAP 5 tbl 20 × 5mg	399.545	101	345,0	7
8	STEDIRIL M tbl 21 ×	365.909	100	211,0	12
9	EDEMID tbl 12 × 40mg	358.621	101	104,1	13
10	ENAP H tbl 20 ×	343.381	108	541,3	15
11	PENTILIN tbl retard 20 × 400mg	335.612	92	256,6	11
12	BLOXAN tbl 30 × 100mg	317.434	107	354,5	17
13	OLIVIN tbl 20 × 5mg	291.257	79	249,5	10
14	KETONAL FORTE tbl 20 × 100mg	277.980	91	232,6	16
15	LEXAURIN tbl 30 × 3mg	274.554	101	134,6	19
16	RUPURUT tbl 20 × 500mg	262.983	47	122,2	2
17	AMOKSIKLAV 2 × tbl 10 × 1000mg	260.737	87	1000,7	18
18	APAUURIN tbl 30 × 5mg	252.159	93	106,9	20
19	AMLOPIN tbl 20 × 5mg	246.825	109	481,7	22
20	CLARITINE tbl 10 × 10mg	242.202	71	193,3	14
21	SINVACOR tbl 20 × 20mg	237.473	161	1050,0	36
22	OLIVIN tbl 20 × 20mg	235.185	88	535,0	21
23	LEXAURIN tbl 30 × 1,5mg	226.610	101	85,0	23
24	ULTOP kaps 14 × 20mg	220.965	121	803,6	31
25	ENAP 20 tbl 20 × 20mg	214.158	116	488,1	26
26	NAPROSYN tbl 50 × 375mg	199.685	53	277,7	9
27	BERODUAL aerosol	196.602	105	462,2	27
28	CILEST tbl 1 × 21tbl	196.209	107	127,8	28
29	HICONCIL kaps 16 × 500mg	195.997	104	165,2	25
30	LASIX tbl 20 × 40mg	188.642	109	89,6	33

in predvsem glede na nevarnost povzročanja odvisnosti pričakovali nižjo porabo. Zato je nujno ponovno poudariti, da so namenjeni le za kratkotrajno zdravljenje, za dolgotrajno pa naj bi se predpisovali le izjemoma oz. pod nadzorom psihiatra.

Spremembe, ki so se v enem letu zgodile na tabeli 3, lahko mirno ocenimo kot izjemne. Amoksiklav 2 × (10 × 1000 mg) ni predal prvega mesta zaradi upada predpisovanja, temveč je izjemno porastel Sinvacor 20 × 20 mg, po vrednosti kar za 76%. Podoben porast beleži tudi Fosamax (61%). Od obeh ne odstopa dosti Cozaar s 49-odstotnim porastom. Miacalcic 200 je novo pakiranje kalcitonina, ki je nadomestilo obe doosedanji (50 in 100 enot). Celotna poraba kalcitonina je porastla za 61% (tab. 4). Med zdravili z višjimi porasti sta tudi Zyprexa in Cipramil, kar pripisujemo velikim spremembam, ki se dogajajo v zadnjih letih na področju psihiatričnega zdravljenja. S tablete so izpadli Flixotide aerosol 250, Amoksiklav 2 × suspenzija in Digenol 30 × 10 mg. Tabela 4 daje najrealnejši vpogled v porabo zdravil, spremembe porabe in vrednosti glede na leto poprej, saj vsebuje vse oblike posameznih učinkovin (5. ATC raven), poraba pa je izračunana v definiranih dnevni odmerkih (DDD). Spremembe so izjemne! Poraba simvastatina je porasla kar za 85%, to je porast vrednosti za prek 1 milijarde tolarjev! Takšen porast močno zaskrbljuje in bo gotovo tema strokovnih razprav. Kot vemo, so statini stroškovno učinkoviti v sekundarni preventivi kardiovaskularnih boleznih, v primarni pa je njihova stroškovna učinkovitost razen v redkih primerih (npr. familiarna hiperholesterolemija) zelo neugodna. Čeprav je stroškovno učinkovitejši, je lovastatin v upadanju (-16%), kar govori za (pre)močan vpliv farmacevtskega trženja na predpisovanje. Visok porast beleži tudi že omenjeni kalcitonin, kar je nerazumljivo. V skandinavskih državah, kjer ima racionalna farmakoterapija velik pomen, ga ne predpisujejo. Tudi drugo zdravilo za zdravljenje oste-

oporozne alendronat je močno porastlo – za 39%. Po naših najnovejših še neobjavljenih podatkih slovenska poraba bisfosfonatov močno presega švedsko in dansko. Torej se bo nujno posvetiti tudi temu področju. Enega najvišjih porastov beleži tudi ramipril, česar ne gre enačiti s prej navedenimi zdravili, saj je ramipril po stroškovni učinkovitosti med ugodnejšimi zaviralci konvertaze. Kljub ožjim indikacijam glede na zaviralce konvertaze in omejitvi predpisovanja se je močno povečala tudi poraba losartana (+40%). Za tak porast ni pravih strokovnih razlogov, saj nima znanstveno dokazanih prednosti pred zaviralci konvertaze, nasprotno, za slednje je mnogo več dokazov za ugoden dolgoročni vpliv na bolnike z arterijsko hipertenzijo in zastojno srčno odpovedjo. Skupna vrednost prvih 30 učinkovin s tablete 4 predstavlja 47% vseh izdatkov za zdravila (l. 1999 48%).

Če se posvetimo še zdravilom, ki beležijo upad, opazimo kar nekaj sprememb. Amoksicilin s klavulansko kislino je upadel za 18%, nekoliko so upadli tudi ostali penicilini. Med makrolidi je porastel klaritromicin za enak delež, kot je upadel azitromicin. V Sloveniji že opazamo porast odpornosti povzročitelja Streptococcus pyogenes na makrolide, kar bo zahtevalo še bolj zadržano predpisovanje le-teh in seveda tudi ostalih antibiotikov. Le zmanjšano predpisovanje lahko ustavi povečevanje odpornosti bakterij. Ugoden je tudi upad pentoksifilina (-11%), ki pa je glede na znanstvene izsledke nižje od pričakovanega, saj ga npr. v skandinavskih državah sploh ne predpisujejo. Pričakovan je tudi upad cisaprida (-12%), saj so se njegove indikacije zaradi potencialno nevarnih interakcij zožile. Za okrog 10% se je znižala poraba celotne skupine nesteroidnih protivnetnih zdravil, vendar opazamo tudi porast tramadola. Poudariti velja prednost paracetamola pri lajšanju degenerativnih in vnetnih sklepnih težav ter drugih blagih in zmernih bolečin, saj je dober analgetik, ne znižuje učinkovitosti antihipertenzivnega zdravljenja, nima škodljivih gastrointestinalnih stranskih učinkov in je tudi cenejši.

Tab. 3. Najpogosteje predpisana zdravila v letu 2000, razvrščena po vrednosti (v milijonih tolarjev). Indeks kaže porast (padec) vrednosti v letu 2000 glede na 1999. Število škatel v letu 2000.

Mesto 2000	Zdravilo	Vrednost (mio SIT)	Indeks 00/99	Število škatel	Mesto 1999
1	SINVACOR tbl 20 × 20mg	1050,0	176	237.473	4
2	AMOKSIKLAV 2 × tbl 10 × 1000mg	1000,7	98	260.737	1
3	ULTOP kaps 14 × 20mg	803,6	135	220.965	5
4	RANITAL tbl 20 × 150mg	785,5	125	535.457	3
5	FOSAMAX tbl 28 × 10mg	697,3	161	92.517	11
6	COZAAR tbl 28 × 50mg	682,2	149	158.506	10
7	SINVACOR tbl 20 × 10mg	652,2	120	182.015	6
8	OLIVIN tbl 20 × 10mg	644,9	93	431.573	2
9	ENAP 10 tbl 20 × 10mg	603,4	122	402.185	8
10	PROSTIDE tbl 28 × 5mg	598,5	122	102.555	9
11	ENAP H tbl 20 ×	541,3	127	343.381	12
12	OLIVIN tbl 20 × 20mg	535,0	104	235.185	7
13	MIACALCIC pršilo za nos 200 i.e.	525,4	273	44.821	46
14	ENAP 20 tbl 20 × 20mg	488,1	137	214.158	18
15	AMLOPIN tbl 20 × 10mg	483,7	122	184.105	15
16	AMLOPIN tbl 20 × 5mg	481,7	118	246.825	13
17	BERODUAL aerosol	462,2	124	196.602	16
18	ANATON tbl 20 × (20 + 12,5) mg	424,6	125	171.415	20
19	NAKLOFEN DUO kaps 20 × 75mg	419,7	117	528.802	17
20	ZYPREXA tbl 28 × 10mg	397,0	139	15.623	29
21	SUMAMED tbl 3 × 500mg	380,8	114	126.374	21
22	TAGREN tbl 30 × 250mg	380,8	125	119.097	23
23	ARTEIN tbl 20 × 20mg	378,0	95	124.834	14
24	TONOCARDIN tbl 20 × 4mg	361,3	104	150.966	19
25	CIPRAMIL tbl 28 × 20mg	357,9	246	78.538	69
26	BLOXAN tbl 30 × 100mg	354,5	113	317.434	22
27	ENAP 5 tbl 20 × 5mg	345,0	115	399.545	24
28	MIXTARD 30 NOVOLET	337,0	116	50.210	26
29	HYZAAR tbl 28 ×	332,3	313	76.905	108

Tab. 4. Najpogosteje predpisane učinkovine (nelastniška imena) v letu 2000, razvrščena po vrednosti (v milijonih tolarjev). Indeks kaže porast porabe v DDD v letu 2000 glede na 1999. Indeksa porabe (DDD) in vrednosti kažeta porast (padeč) glede na leto 1999. *HKT = hidroklorotiazid; ** = mešanica srednje dolge in hitro delujočih insulinov.

Mesto 2000	Nelastniško ime	Število DDD	Indeks DDD	Vrednost (mio SIT)	Indeks vrednosti	Mesto 1999
1	enalapril	48.562.150	106	3337,2	121	1
2	simvastatin	12.802.165	185	2360,0	188	3
3	amoksicilin s klavulan. kis.	3.416.885	82	1587,8	91	2
4	rانيتidin	8.667.611	103	1233,9	114	4
5	enalapril s HKT*	12.196.460	110	1112,0	126	5
6	omeprazol	4.117.736	123	1070,0	136	7
7	amlodipin	12.300.700	111	965,4	120	6
8	tramadol	2.943.028	108	846,0	109	9
9	flutikazon aerosol	3.729.643	112	797,2	102	8
10	diklofenak	14.157.734	111	774,9	119	11
11	gliceriltrinitrat	40.281.681	114	750,6	122	14
12	doksazosin	5.306.300	117	742,8	112	10
13	alendronat	2.590.476	139	697,3	161	24
14	humani insulini**	3.915.319	97	692,8	110	13
15	losartan	4.438.168	140	682,2	149	22
16	azitromicin	993.252	94	651,2	102	12
17	olanzapin	691.362	150	630,5	146	25
18	finasterid	2.871.540	115	598,5	122	19
19	naproksen	8.655.279	67	533,0	98	16
20	kalcitonin	987.741	161	527,3	133	28
21	loratadin	6.983.308	105	516,2	112	21
22	pentoksifilin	5.418.567	89	513,0	96	17
23	ipratropij in fenoterol aer	9.909.085	105	475,4	125	30
24	lovastatin	2.078.147	84	471,9	92	18
25	cisaprid	1.955.963	88	456,9	98	20
26	ramipril	6.138.664	168	453,1	183	45
27	klaritromicin	1.102.137	105	447,9	116	29
28	fenoksimetilpenicilin	1.801.851	93	446,2	107	26
29	ketoprofen	6.258.924	89	408,5	101	27
30	tiklopidin	1.786.455	109	380,8	125	30

S tabele 4 je izpadel butamirat, katerega poraba se je zaradi prerazvrstitve med nerazvrščena zdravila preplopolovila in je na 38. mestu. Iz enakih razlogov je izpadel tudi hidrotalcit. Z izpadom metoprolola (kljub porastu porabe za 7% je padel na 37. mesto) na tabeli ni več nobenega zaviralca beta adrenergičnih receptorjev.

Med najpogosteje predpisovanimi zdravili jih najdemo kar nekaj, ki mednje ne sodijo. Le v skromnejšem predpisovanju le-teh so še možnosti za prihranke. Prerazvrstitve so sicer prihranile nekaj 100 milijonov tolarjev, nikakor pa ne zadostujejo za neverjeten porast predpisovanja, saj jih je v celoti izničila že ena sama učinkovina (npr. simvastatin). Ni se mogoče ubraniti vtisa, da ima farmacevtsko trženje premočno vlogo pri izbiri zdravil, kar nakazujejo opisani nerazumni porasti. Opaziti pa je tudi pozitivne spremembe, predvsem na področju antibiotikov. Podatki o odpornosti mikrobov pa nedvomno kažejo, da to ni dovolj in da bo nujno še dodatno znižanje v prihodnje.

Po zgledu nekaterih držav, ki dajejo velik poudarek racionalnemu predpisovanju zdravil, komisija za razvrščanje zdravil na liste (v nadaljnjem komisija) svetuje za nekatera zdravila določene omejitve. Žal so le deloma upoštevane, zato si prizadevamo, da bi postale obvezujoče. Komisija je junija prerazvrstila nekatere skupine zdravil za samozdravljenje med nerazvrščena zdravila. Po odmevnih reakcijah strokovne in laične javnosti je jesenska sprememba liste zdravil omogočila nekatere izjeme, vendar le za otroke. Sedaj so razvrščena le še redka zdravila, ki se lahko kupijo v lekarnah tudi brez recepta. S tem se približujemo cilju, da so na listi predvsem tista zdravila, ki so namenjena zdravljenju pomembnih bolezni.

Za tiste bolezni, ki so z ekonomskega stališča zaradi največjih izdatkov za zdravljenje (ne le z zdravili) najpomembnejše, bi bilo nujno narediti nacionalne diagnostične in terapevtske smernice, ki bi bile v skladu z urejenostjo našega zdravstvenega sistema in v okviru naših ekonomskih možnosti. Slovenska medicina je na visoki ravni, zato bi brez dvoma strokovna združenja to zmogla. Potem bodo naše »top liste« zdravil odsevale predvsem nacionalne prioritete in le v manjši meri marketinško sposobnost farmacevtske industrije.